İktisadi ve İdari Bilimlerde Araştırmalar

Kavramlar, Araştırmalar ve Uygulama

Editörler

Prof. Dr. Gülsen Kıral

Öğr. Gör. M. Selçuk Özkan

Sosyal Bilimler

LIVRE DE LYON

2022

İktisadi ve İdari Bilimlerde Araştırmalar

Kavramlar, Araştırmalar ve Uygulama

Editörler

Prof. Dr. Gülsen Kıral

Öğr. Gör. M. Selçuk Özkan

LIVRE DE LYON

Lyon 2022

İktisadi ve İdari Bilimlerde Araştırmalar

Kavramlar, Araştırmalar ve Uygulama

Editörler

Prof. Dr. Gülsen Kıral

Öğr. Gör. M. Selçuk Özkan

LIVRE DE LYON

Lyon 2022

İktisadi ve İdari Bilimlerde Araştırmalar: Kavramlar, Araştırmalar ve Uygulama

Editors •. Prof. Dr. Gülsen Kıral • Orcid: 0000-0002-0541-0178
Öğr. Gör. M. Selçuk Özkan • Orcid: 0000-0003-0479-8008
Cover Design • Motion Graphics
Book Layout • Mirajul Kayal
First Published • December 2022, Lyon

ISBN: 978-2-38236-504-5

copyright © 2022 by Livre de Lyon
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission from the Publisher.

Publisher • Livre de Lyon
Address • 37 rue marietton, 69009, Lyon France
website • http://www.livredelyon.com
e-mail • livredelyon@gmail.com

LIVRE DE LYON

ÖN SÖZ

Günümüzde bilimdeki yükselen disiplinler arası anlayış ile bilimsel yöntemlerin farklı alanlarda uygulanması hız ve yaygınlık kazanmıştır. Bilimsel bir çalışma yayınlanmadığı sürece tamamlanmış sayılmaz. Bilgi toplumu, disiplinler arası yaklaşımlar yardımı ile yapılan bilimsel araştırmalar ile güç kazanmaya devam etmektedir. Bu araştırmalar sayesinde pek çok ihtiyaca çözüm üretilebilmekte ve yeniliklere bir adım daha yaklaşılabilmektedir. Bilimsel araştırma kitapları çoğunlukla bu çerçevede doğan ihtiyaca destek verebilmek adına yayın yapmaktadır.

Sosyal Bilimlerle ilgili sıklıkla kullanılan teorik ve uygulamalı yaklaşımları (Panel Veri Analizi, Logit Regresyon, YSA, Çoklu Doğrusal Regresyon, Nedensellik Analizi vb) içeren kitabımız, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Ekonometri, İktisat, Maliye, Sosyoloji gibi pek çok alan ile ilgili disiplinler arası araştırma yazılarını ve derlemeleri de içermekte olup Sosyal Bilimler ile ilgilenen, okuyan, araştıran geniş bir kitleye ışık tutacak niteliktedir.

Farklı üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin yapmış olduğu değerli çalışmaları içeren kitabımıza destek verip bölüm yazarlığı yapan tüm öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca kitabın yayın aşamasına kadar göstermiş oldukları özverili ve disiplinli çalışmalarından dolayı emeği geçen tüm yayın evi çalışanlarına da teşekkür etmek isterim.

Prof. Dr. Gülsen KIRAL

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ I

BÖLÜM I. İŞLETMELERİN FAALİYET RAPORLARININ ENTEGRE RAPORLAMA KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 1
Fırat KINALI

BÖLÜM II. COVİD 19 DÖNEMİNDE CRITIC ve ARAS YÖNTEMLERİYLE FORTUNE 500 YER ALAN LOJİSTİK İŞLETMELERİNİN FİNANSAL PERFORMANSLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 15
Kamil BİRCAN & Hatice CAN ÖZİÇ

BÖLÜM III. KRİZ DÖNEMLERİNDE İŞLETMELERDE ERKEN UYARI MODELİ: COVİD 19 SALGINI BAĞLAMINDA BIST SİGORTA ENDEKSİNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 37
Mustafa MORTAŞ & Tevhide DERMAN

BÖLÜM IV. BİREYLERİN YATIRIM KARARLARINI ETKİLEYEN DAVRANIŞSAL FAKTÖRLER ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA 73
Şafak Sönmez SOYDAŞ

BÖLÜM V. 1994 NİSAN, 2000 KASIM VE 2001 ŞUBAT KRİZLERİNDE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN KONUMU ÜZERİNE KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME 81
Şenol KANDEMİR

BÖLÜM VI. PANDEMİ DÖNEMİNDE BIST 100 ENDEKSİ İŞLETMELERİNİN TÜREV ÜRÜN KULLANIM DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA 105
Mustafa MORTAŞ & Hacer KILIÇ

BÖLÜM VII. TURİSTİK YÖRELERDEN MEMNUNİYET ve GELECEĞE YÖNELİK ZİYARETÇİ DAVRANIŞLARI: ANTALYA ÖRNEĞİ 135
Emel KESİM

BÖLÜM VIII. TEORİK ÇERÇEVEDE STRATEJİK PAZARLAMA MUHASEBESİ 163
Filiz ASLAN ÇETİN & Seyhan ÖZTÜRK

BÖLÜM IX. İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNİN TEDARİK ZİNCİRİ VE LOJİSTİK SORUNLARI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA 177
Selma KARABAŞ

BÖLÜM X. ÖNCÜLLERİ VE SONUÇLARIYLA İŞ YAŞAM DENGESİ: 2010-2022 YILLARI ARASINDAKİ KONULARA İLİŞKİN GÜNCEL DEĞERLENDİRME 209
Mine GÜNDOĞDU

BÖLÜM XI. CORONAVİRÜS HASTALIĞININ (COVID-19) HAVAYOLU TAŞIMACILIĞI ve HAVACILIK İŞLETMELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA 225
Çiğdem İNCE AYAYDIN

BÖLÜM XII. ARZ VE TALEP ŞOKLARI: COVİD-19 PANDEMİSİ ETKİLERİNİN SEÇİLİ SEKTÖRLER BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 237
Ezgi BAHÇE & Ergin UZGÖREN

BÖLÜM XIII. EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: ADANA İLİ ÖRNEĞİ 269
Gülsen KIRAL & Beyza ÖZDAMAR

BÖLÜM XIV. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK OLASILIĞI'NIN DEĞERLENDİRİLMESİ 281
Hande ŞAHİN & Süleyman Bilgin KILIÇ

BÖLÜM XV. BORSA İSTANBUL HİSSE SENEDİ ENDEKSLERİ İLE EKONOMİK GÜVEN ENDEKSLERİ ARASINDAKİ NEDENSELLİK ETKİLEŞİMİ: TODA-YAMAMOTO (1995) YAKLAŞIMI 295
Onur ŞEYRANLIOĞLU

BÖLÜM XVI. NEET STATÜSÜNDE OLMANIN BELİRLEYENLERİ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR İNCELEME 317
Selçuk GEMİCİOĞLU

BÖLÜM XVII. KÜRESELLEŞMENİN VERGİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ 341
Hakan KURUCAN & Levent Yahya ESER & Murat Can GENÇ

BÖLÜM XVIII. JEOPOLİTİK RİSKLERİN FİNANSAL PİYASALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: G-20 ÜLKELERİ ÖRNEĞİ 359
Mert Baran TUNÇEL & Yaşar ALPTÜRK & Tayfun YILMAZ

BÖLÜM XIX. BORSA İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARDA YAPAY ZEKA TEKNİKLERİNİN KULLANILMASI ÜZERİNE BİR LİTERATÜR ARAŞTIRMASI 379
Bilge TÜRKÜN KAYA

BÖLÜM XX. AVRUPA BİRLİĞİ-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE LOBİCİLİK FAALİYETLERİNİN ROLÜ VE SİYASETE ETKİLERİ 391
Gamze AYDIN & Didem SAYGIN

BÖLÜM XXI. SON DÖNEM OSMANLI ve ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE'DE KENTLEŞMEYİ ETKİLEYEN FAALİYETLER 413
Muhammed Kasım KAVAK & Kemal YAMAN

BÖLÜM XXII. KAMU YÖNETİMİ PERSPEKTİFİNDEN STRATEJİK YÖNETİM YAKLAŞIMINDA HESAP VEREBİLİRLİK 441
S. Mustafa ÖNEN & Tarık YÜCEL

BÖLÜM XXIII. KURTULUŞ SAVAŞI'NDA SOVYET RUSYA'DAN SAĞLANAN YARDIMLAR 459
Ali BİRVURAL

BÖLÜM XXIV. ULUSÖTESİ GÖÇ VE KALKINMA: ELEŞTİREL BİR İNCELEME 465
İdris AKKUZU

BÖLÜM XVI

NEET STATÜSÜNDE OLMANIN BELİRLEYENLERİ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR İNCELEME

The Determinants of Being Neet Status: A Review on Turkey

Selçuk GEMİCİOĞLU

(Arş. Gör. Dr.) Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
e-mail: selcukgemici28@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7952-5456

1. Giriş

Türkiye işgücü piyasası, gençlerin de içinde yer aldığı bazı gruplar için dezavantajların olduğu bir piyasa yapısına sahiptir. Gençlerin işgücü piyasasındaki durumunu değerlendirmek için kullanılan en önemli gösterge işsizlik oranıdır fakat işsizlik oranın tüm gençlerin durumunu ortaya koymak için yeterli bir gösterge olmadığı düşünülmektedir (Bardak vd., 2015). Başka bir deyişle, işsizlik oranı ile sadece işgücü piyasasında yer alan gençlerin durumu değerlendirilebilirken işgücü piyasasında olmayan gençlerin durumu göz ardı edilmektedir. Ayrıca hem işsiz hem de işgücü piyasası dışında kalan gençler arasında örgün ve mesleki eğitime devam eden gençler olabileceği gibi, bireysel, ailevi veya toplumsal nedenlerden ve eğitim sistemindeki çarpıklıklardan ötürü örgün ve mesleki eğitimi erken bırakmak zorunda kalanlar da olabilmektedir. Bu bağlamda ne istihdamda ne eğitimde olan gençleri ifade eden NEET kavramının gençlerin ekonomik, sosyal ve işgücü piyasası durumlarının değerlendirilmesinde kullanılan faydalı bir gösterge olabileceği düşünülmektedir (Caroleo vd., 2020; De Luca vd., 2020; Quintano vd., 2018; Rocca vd., 2022).

15-24 yaş arası gençler için NEET oranları incelendiğinde, ülkeler arasında büyük farklılıklar yaşandığı gözlenmektedir. Eurostat (2022)'ye göre

2020'de Avrupa Birliği (AB) ülkeleri için ortalama NEET oranı %11,6 iken, İtalya, Romanya, Kıbrıs, Bulgaristan, İspanya ve Hırvatistan gibi Akdeniz ve Doğu Avrupa ülkelerinde NEET oranlarının AB ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye %28,3 gibi yüksek bir NEET oranına sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa'daki yaşıtlarına göre Türkiye'deki gençlerin işgücü piyasası, örgün ve mesleki eğitim açısından durumlarının daha kırılgan olduğu söylenebilir. Ayrıca NEET olmak sadece gençlerin kendileri için bir sorun teşkil etmeyip, sosyal ve ekonomik olarak maliyeti çok yüksek olan birçok olumsuz sonuca da neden olmaktadır (Quintano vd., 2018). Bu nedenle Türkiye'de gençleri NEET olmaya iten faktörler belirlenerek NEET olmanın yarattığı maliyetler en aza indirgenebilir.

Türkiye'de baskın cinsiyet rolleri gereği kadınlar daha çok ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hane içi ücretsiz işlerle uğraşırken, erkekler hanenin geçimini sağlayan birey rolünü üstlendiğinden daha çok istihdama katılma eğilimindedir. Bunun yanı sıra baskın cinsiyet rolleri kadınların örgün ve mesleki eğitimden uzak kalmalarına da yol açabilmektedir. Bu yüzden kadınlar ve erkekler arasında NEET olma olasılıkları büyük ölçüde farklılaşabilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın ana amacı cinsiyet bağlamında Türkiye'de gençleri NEET olmaya iten faktörleri incelemektir.

Bu çalışmanın literatüre birtakım katkılar sağlaması beklenmektedir. Çalışmanın literatüre ilk katkısı, hem 2008 küresel krizinin hem de Covid-19 pandemisinin yaşandığı 2004-2020 gibi geniş bir dönem için cinsiyet bağlamında gençlerin istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumlarında görülen değişimleri açıklamaya çalışmasıdır. NEET statüsündeki gençlerin karşılaştığı zorlukları daha iyi anlayabilmek için NEET'lerin çeşitli alt gruplara ayrılarak ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiği düşünülmektedir (Assmann ve Broschinski, 2021). Bu doğrultuda çalışmanın diğer bir katkısı, NEET statüsündeki gençlerin durumu hakkında daha detaylı bilgi edinmek için NEET'leri aktif ve pasif olmak üzere iki alt kategoriye ayırarak incelemesidir.

Çalışmanın geri kalan kısmı şu şekilde yapılandırılmıştır. İkinci bölümde NEET statüsünde olmaya yol açan faktörler ile ilgili bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'de gençlerin istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumlarının zaman içindeki seyri incelenmiştir. Dördüncü bölümde ilk olarak çalışmada kullanılan veri seti, değişkenler ve yöntem tanıtılmış ardından ekonometrik analizden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Son bölümde ise ulaşılan sonuçlara yer verilmiş ve politika önerilerinde bulunulmuştur.

2. Literatür

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, NEET olma olasılığının bireysel, hanehalkı ve coğrafi özellikler ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Yaş, NEET olma olasılığı ile ilişkili olan faktörlerden bir tanesidir. Araştırmalarda genel olarak yaş ilerledikçe NEET olma riskinin arttığı saptanmıştır (Alfani vd., 2020; Alvarado vd., 2020; Rodriguez-Modroño, 2019). Bardak vd. (2015)'te NEET'ler içindeki en genç yaş grubu olan 15-19 yaş grubundaki bireylerin çoğu hala eğitimine devam ettiği için NEET olma risklerinin görece daha düşük olduğu vurgulanmıştır. Guido (2015)'te 20 yaş ve üstü gençler ve yetişkinler arasında gözlenen NEET sayılarındaki keskin artışın, genç işgücü arızının işgücü piyasası tarafından emilmesinde yaşanan zorlukların bir yansıması olduğu iddia edilmiştir. Kılıç (2014) Türkiye'de gençlerin NEET olma olasılığının yaşla birlikte arttığını ancak bu durumun cinsiyete göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Erkekler için NEET grubunda yer alma olasılığının belirli bir yaşa kadar kademeli olarak arttığı belirli bir yaştan sonra ise kademeli olarak azaldığı ortaya çıkmıştır.

NEET statüsünde olma riski üzerinde önemli bir rol oynayan faktörlerden biri de cinsiyettir. Türkiye ve Avrupa ülkelerinde kadınların NEET olma olasılığının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Guido, 2015; Caroleo vd., 2020; Ghignoni vd., 2019; Erdoğan vd., 2017; Lüküslü ve Çelik, 2022; Susanlı, 2016). Annelik, çocuk bakımı ve diğer ev içi sorumluluklar kadınların NEET statüsünde olmasına neden olabilmektedir (Eurofound, 2012). Buna ilaveten yaşlı bakımı kadınların hem çalışma saatlerini hem de işgücüne katılma olasılığını olumsuz yönde etkilemektedir (Terkoğlu ve Memiş, 2022). Bu nedenle yaşlı bakımı kadınların NEET olma olasılığını artıran diğer bir etkendir. Buğra (2018)'de Türkiye'de uygulanan çocuk bakımı ve yaşlı bakımına yönelik mevcut sosyal politika yaklaşımlarının, cinsiyet eşitsizliğinin belki de en çarpıcı yönü olan kadınların mevcut işgücü piyasasına katılım modelini değiştirmeye yardımcı olmadığı savunulmaktadır. Bununla birlikte genç kadınların istihdam ve işgücüne katılım açısından NEET statüsünde olmaya yol açan olumsuzluklarla karşılaşabileceği belirtilmektedir. Avagianou vd. (2022)'de ise kadınların NEET statüsünde olmasının eğitim, istihdam ve iş aramada karşılaşılan cinsiyet ayrımcılığı ile açıklanabileceği belirtilmiştir.

Eğitim düzeyi, NEET statüsünde olmanın temel belirleyicilerinden biridir. Becker (1994)'te yer alan beşeri sermaye teorisine göre okul ve işyerlerinde yapılan beşeri sermaye yatırımları bireylerin verimliliklerini artıracak ve bu

süreç bireylerin daha yüksek ücretler elde etmesi ile sonuçlanacaktır. Bu açıdan bakıldığında, işgücü verimliliği yüksek olan bireylerin istihdam edilme olasılığı da yüksek olacağından bu bireylerin NEET olma olasılığının düşük olması beklenmektedir. Beşeri sermaye teorisi ile tutarlı bir şekilde literatürde yer alan çalışmalar, daha yüksek eğitim seviyesinin daha düşük NEET olma riski ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Malo vd., 2021; Mascherini, 2019; Salvà-Mut vd., 2018). Benzer bulgulara Türkiye için de ulaşılmıştır (Erdoğan vd., 2017; Kılıç, 2014).

Bardak vd. (2015)'te eğitim seviyesindeki artışın NEET'lerin sayısında her zaman bir azalmaya yol açacağının garanti olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşü destekler şekilde, TÜİK (2022)'ye göre Türkiye'de bir okul bitirmeyenlerden sonra en yüksek NEET oranına sahip olanların yükseköğretim mezunları olduğu görülmektedir. Bu durum, yükseköğretim mezunlarının da işgücü piyasasında bazı zorluklarla karşılaştıkları anlamına gelmektedir. Üniversite mezunları son zamanlarda uzun süreli işsizlik ve işgücü piyasasına ilk girdiklerinde düşük ücret düzeyleri ile karşılaşmaktadır (Mussida ve Sculli, 2018). Yalçıntaş ve Akkaya (2019)'de Türkiye'de HIBUP'un (her ilde bir üniversite açma politikasının) yükseköğretim sisteminde ölçülebilir ve kalıcı bir gelişme sağlamaksızın, lisans mezunlarının istedikleri pozisyonlarda ve bekledikleri görece yüksek ücret seviyelerinde istihdam edilememeleri şeklinde tanımlanan akademik enflasyona sebep olduğu ifade edilmiştir. Tüm bu nedenler eğitim seviyesi yüksek bireylerin NEET olma olasılıklarının görece daha yüksek olmasına yol açabilmektedir.

Türk eğitim sistemindeki son düzenlemeye göre 2012 yılında zorunlu eğitim 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. 4+4+4 olarak da bilinen bu eğitim sistemi şu şekilde yapılandırılmıştır: ilk, orta ve lise eğitiminin her biri dört yıl olacak şekilde düzenlenmiştir. Kanun değişikliği, Ocak 1998'den sonra doğanlara 12 yıllık eğitimi tamamlamalarını zorunlu kılarken daha erken doğanlara ise 8 yıllık eğitimi tamamladıktan sonra okulu bırakma seçeneği sunmuştur (Dinçer ve Erten, 2015). Buna göre bu eğitim reformunun okulu erken bırakma durumunu engelleyerek, NEET'lerin sayısını azaltması beklenmektedir. Erten ve Keskin (2019)'da Türkiye'de bu eğitim sistemine geçişin hem kızlarda hem de erkeklerde liseye devam oranlarında artışa yol açtığı, dini açıdan daha muhafazakâr bölgelerde kızların liseye devam durumlarını olumlu yönde etkilediği ve bu bölgelerde yaşayan kızlar arasında NEET sayısının azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Okulu erken bırakanların sahip oldukları eğitim düzeyi ile elde edebilecekleri beceriler sınırlı düzeyde olacağından, bu bireyler yetişkinlik

dönemlerinde yüksek eğitim düzeyine sahip olanlara göre işgücü piyasasına başarılı bir şekilde entegre olmakta güçlük çekerler, daha az kazanç sağlarlar, daha yüksek işsizlik oranlarına sahiptirler ve daha fazla sosyal dışlanma ve yoksulluk riski altındadırlar (Flisi vd., 2015). Ayrıca, okuldan işe geçişteki zayıflık, genel olarak düşük eğitim düzeyine sahip gençler için bir handikap oluşturmaktadır (Mussida ve Sciulli, 2018).

NEET olma riski ile ilişkili olan diğer bir faktör de medeni durumdur. Mussida ve Sciulli (2018)'de evli bireylerin, özellikle evli kadınların çalışma kararlarını etkileyen emek dışı gelir etkisi nedeniyle NEET olma olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alfani vd. (2020)'de medeni durumun NEET olma olasılığı üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değiştiği görülmüştür. Evli kadınların NEET olma olasılığı daha yüksekken evli erkeklerde ise tam tersi bir etki gözlemlenmiştir. Türkiye'de de aynı etkinin geçerli olduğu tespit edilmiştir (Kalkınma Analitiği Araştırma ve Eğitim Derneği, 2020; Erdoğan vd., 2017). Oantiono vd. (2018)'de erkekler hanenin geçimini sağlayan birey rolünde olduğu için evli bireyler arasında kadınların NEET olma olasılığının daha yüksek olabileceği ifade edilmiştir.

NEET olma olasılığı ile arasında ilişki kurulan diğer bir faktör ise sağlık durumudur. Engelli olmak veya bir hastalığa sahip olmak NEET olma olasılığını artırmaktadır (Bardak vd., 2015; Mascherini, 2019). Engelli ve sağlıksız kişilerin NEET olma olasılığının yüksek olması, çalışamama, işgücü piyasasında bu bireylere yönelik ayrımcı tutum, diğer bir deyişle işverenin daha sağlıklı kişileri istihdam etmeye istekli olması ile açıklanabilmektedir.

Çocukların varlığı ve yaşı özellikle kadınlar için NEET olma olasılığı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Küçük yaşta (6 yaşından küçük) bir çocuğun varlığı, NEET olma olasılığını artırmaktadır çünkü küçük yaşta çocuk sahibi olmak kadınları işgücü piyasasının dışına itmektedir (Alvarado vd., 2020; De Luca vd., 2020). Kalkınma Analitiği Araştırma ve Eğitim Derneği (2020) raporunda Türkiye'de küçük yaşta bir çocuğa sahip olmanın erkeklerin NEET olma olasılığını etkilemediği, kadınların ise NEET olma olasılığını artırdığı tespit edilmiştir.

Hanehalkının geliri ve büyüklüğü gibi hanehalkı özellikleri ile ebeveynlerin eğitim ve işgücü durumu gibi faktörler de NEET olma olasılığı üzerinde etkilidir. Yoksul hanelerde yetişen gençlerin eğitime erişim olanakları daha sınırlı olduğu için ve yüksek gelirli ebeveynlerin çocuklarının eğitime daha fazla yatırım yapma eğiliminde olması, hanehalkı geliri ile NEET statüsünde olma olasılığı arasında ters yönlü bir ilişkinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Caroleo vd.,

2022). Buna ilaveten eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarını daha yüksek eğitim almaya yönelttiği için ebeveynin eğitim düzeyinin artması çocuklarının NEET olma olasılığını azaltmaktadır (Odoardi, 2020). Ebeveynleri çalışan akranlarına göre ebeveynleri işsiz ve işgücü dışında olan gençlerin NEET olma olasılığı daha fazladır (Barnes vd., 2012). Türkiye'de hane geliri yüksek, ebeveynleri yüksek eğitimli olan ve çalışan gençlerin NEET olma olasılığı daha düşük bulunmuştur (Erdoğan vd., 2017; YADA, 2021).

Yaşanılan bölge ve ikamet yeri (kır/kent) gibi coğrafi özellikler de NEET statüsünün belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bardak vd. (2015)'te kırsal alanlarda yaşayan gençlerin kendi ailelerine ait tarım alanlarında erken yaşta çalışmaya başlama eğiliminde olduklarından, kırsal alanlarda yaşayan gençlerin kentsel alanlarda yaşayan gençlere göre NEET olma olasılığının daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Quintano vd. (2018)'de İtalya'nın kuzeyinde ve merkezinde yaşayan gençlere göre İtalya'nın güneyinde ve adalarında yaşayan gençlerin NEET olma olasılığının daha düşük olduğu görülmüştür. Türkiye'de ise göçmen geçmişi olan, doğu illerinde ve kırsal kesimde yaşayan kişilerin NEET olma eğiliminde olduğu ortaya çıkmıştır (Benotsmane ve Stoeffler, 2022; Kalkınma Analitiği Araştırma ve Eğitim Derneği, 2020; Erdoğan vd., 2017; Susanlı, 2016).

3. Türkiye'de Gençlerin İstihdam, Örgün ve Mesleki Eğitim Durumu

Gençlerin istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumları hakkında bilgiye sahip olmak daha etkin istihdam ve eğitim politikaları oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu yüzden 2004-2020 yılları arasında gençlerin istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumları cinsiyet bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil 1, 15-24 yaş aralığındaki gençlerin 2004-2020 yılları arasındaki istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumlarını göstermektedir.

Şekil 1: 15-24 Yaş Aralığındaki Gençlerin İstihdam, Örgün ve Mesleki Eğitim Durumu

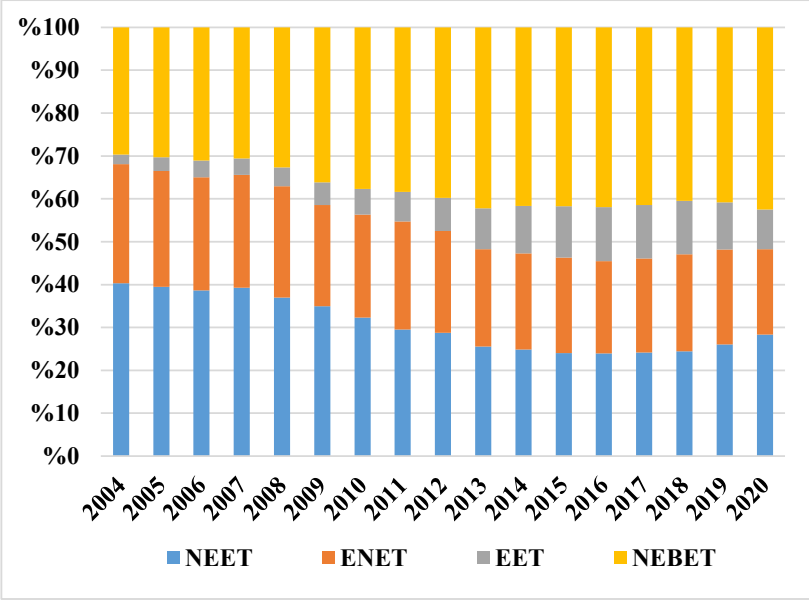

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

2004'te %40,3 ile gençlerin çoğunluğunu NEET'ler oluştururken 2017 yılına kadar NEET oranının azalış eğiliminde olduğu görülmüştür. 2015 ve 2016'te %24 ile en düşük değerini alan NEET oranı 2020'ye gelindiğinde pandeminin de etkisiyle %28,3'e yükselmiştir.

İstihdam edilmeyen fakat örgün ve mesleki eğitim gören gençlerin (NEBET) oranı 2004'te yaklaşık %30 iken 2020'de yaklaşık %41'e yükselmiştir. İstihdam edilen ancak örgün ve mesleki eğitimde olmayan gençlerin (ENET) oranı 2004'ten 2020'ye yaklaşık %28'den %22'ye gerilemiştir. Diğer taraftan hem istihdam edilen hem de örgün ve mesleki eğitimde olan gençlerin oranı (EET) ise ele alınan dönemde 5 kat artış göstererek %2,2'den %11'e yükselmiştir.

İncelenen dönemde gençler içinde örgün ve mesleki eğitime katılanların oranındaki artış, zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkarılmasıyla, her ile bir üniversite projesiyle ve İŞKUR ve Halk Eğitim gibi devlet kurumlarının sağlamış olduğu mesleki eğitimlerin artmasıyla açıklanabilmektedir. Bu dönemde gençler arasında hem istihdamda hem de örgün ve mesleki eğitimde olanların oranındaki artış ise işgücü piyasasındaki yarı zamanlı işler, geçici sürekli işler ve son yıllarda yaygın olan uzaktan çalışma gibi esnek çalışma koşullarına bağlanabilir. Diğer taraftan, NEBET ve EET oranlarındaki artış

NEET oranlarının azalmasına yol açtığından, yukarıda belirtilen nedenlerin tümü NEET oranlarındaki azalmayı da açıklayabilmektedir. Bunun yanı sıra ENET oranın azalması, zorunlu eğitimin süresinin uzaması, yükseköğretime alınan öğrenci sayısının artırılması, eğitimin açıktan sürdürülme imkanının tanınması ve yaygınlaştırılması ve işgücü piyasasında gençlerin karşılaştıkları zorlukların artması ile açıklanabilmektedir.

Şekil 2 ve 3'te sırası ile kadınlar ve erkekler için istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumlarına ilişkin bilgilere yere verilmiştir.

Şekil 2: 15-24 Yaş Aralığındaki Kadınlar İçin İstihdam, Örgün ve Mesleki Eğitim Durumu

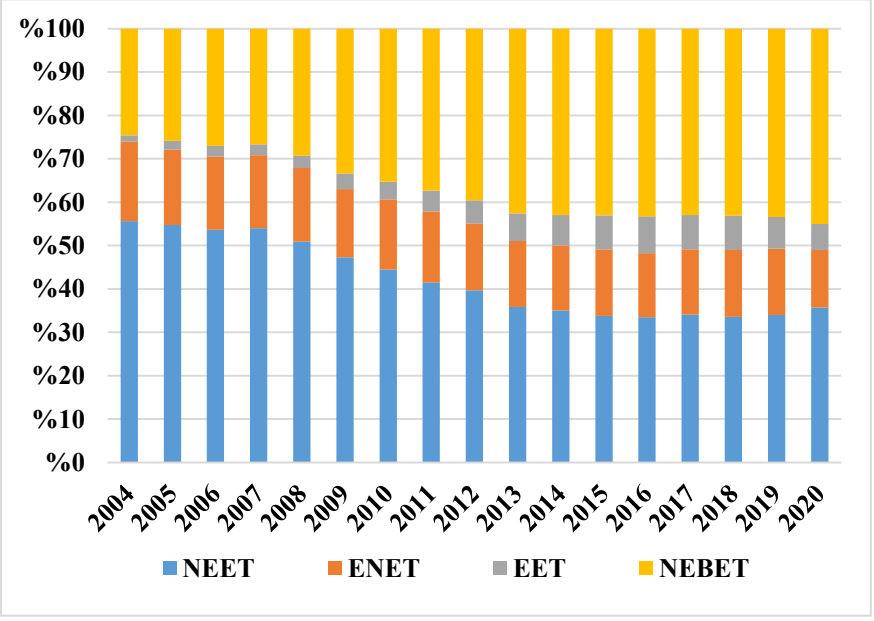

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

Şekil 2'de görüleceği üzere ele alınan dönemde genç kadınların büyük bir bölümünü (yaklaşık olarak ortalama %80) NEET'ler ve NEBET'ler oluşturmaktadır. Göze çarpan en önemli istatistiklerden biri, genç kadınlar arasında NEET'lerin oranının çok yüksek düzeyde olduğudur. NEET oranın zaman içindeki seyri izlendiğinde ise 2004'te %55,6 olan NEET oranı 2020'de %35,7'ye düşmüştür. Ele alınan dönemde diğer bir dikkat çeken durum da NEBET oranında görülen artıştır. NEBET oranı neredeyse 2 kat artış göstererek bu dönemde %24,6'dan %45,1'e yükselmiştir.

Türkiye'de kadınlar için NEET oranının yüksek olmasının temel nedenleri ev işi, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ücretsiz hane içi iş yükünün fazla olması ve işgücü piyasasında hem istihdam hem de ücretler açısından kadınlara yönelik yapılan ayrımcılıktır.

Şekil 3'te görüleceği üzere 2004-2020 yılları arasında genç erkeklerin büyük bir çoğunluğu (ortalama %70) ENET ve NEBET'lerden oluşmaktadır.

Şekil 3: 15-24 Yaş Aralığındaki Erkekler İçin İstihdam, Örgün ve Mesleki Eğitim Durumu

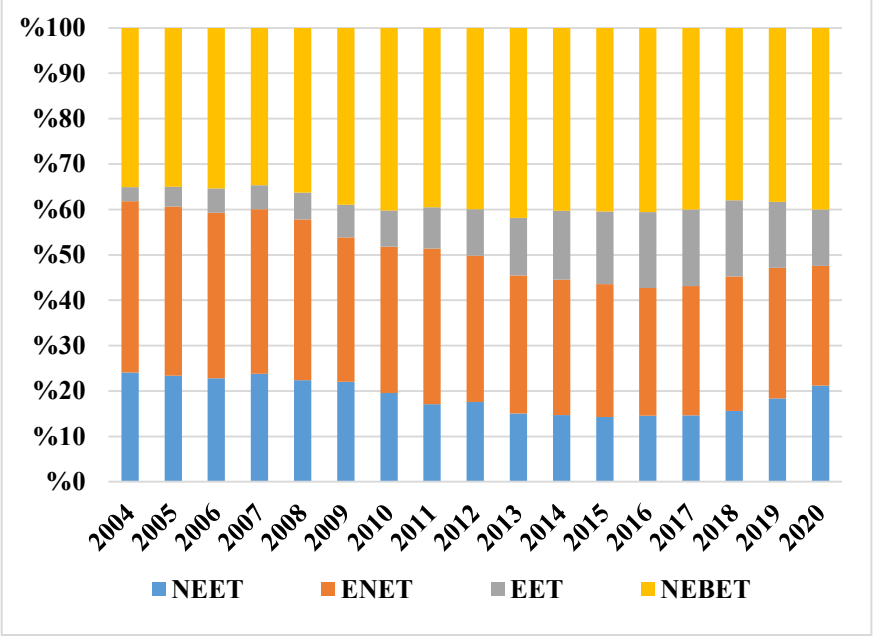

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

Bu dönemde erkekler için en yüksek NEET oranı %24,1 ile 2004'te gözlenirken en düşük NEET oranı %14,3 ile 2015 yılında gözlenmiştir. Ancak bu tarihten sonra NEET oranı tekrardan artışa geçerek 2020'de %21,2'e kadar yükselmiştir. Kadınlar ile karşılaştırıldığında ise erkekler için NEET oranı oldukça düşük düzeydedir. Bu durum Türkiye genelinde gözlenen toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucudur.

Ele alınan dönemde erkekler için ENET oranının azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2004'te %37,7 olan ENET oranı 2020'de %26,3'e düşmüştür. Küresel krizin yaşandığı dönemde, 2008'de %35,4 olan ENET oranı, yaklaşık %4 puanlık bir azalış ile 2009'da %31,8'e gerilemiştir. Küresel krizin kadın

ENET'ler üzerinde bu şekilde belirgin bir etkisinin olmaması istihdam edilen fakat örgün ve mesleki eğitimde olmayan genç erkeklerin küresel krizden daha fazla etkilendiğini göstermiştir. Bununla birlikte erkekler için NEBET oranı da %35'ten %40'a yükselmiştir.

NEET'lerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, Şekil 4'te görüleceği üzere beklendiği gibi Türkiye'de NEET'lerin büyük bir kısmı kadınlardan oluşmaktadır.

Şekil 4: 15-24 Yaş Aralığındaki NEET'lerin Cinsiyete Göre Dağılımı

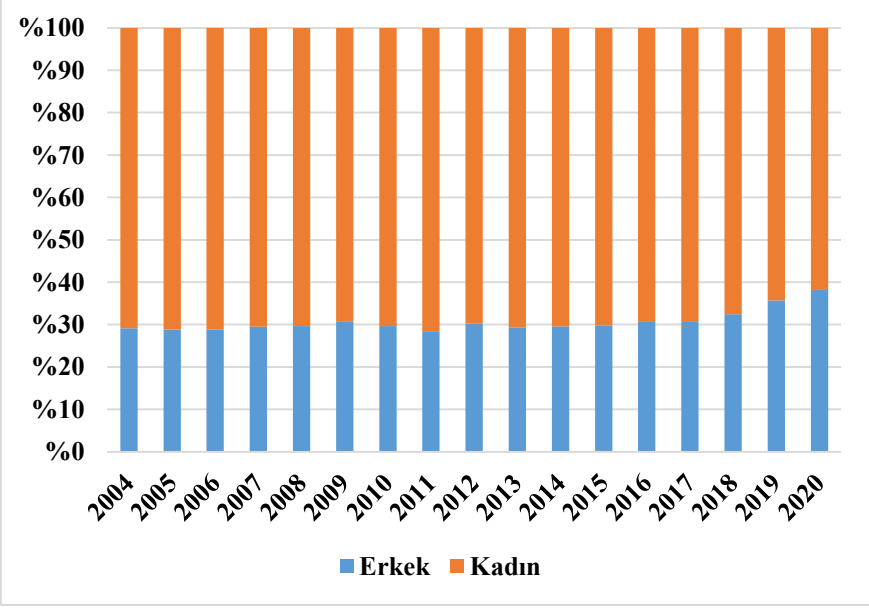

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

Kadınların NEET'ler içindeki payı 2004'te yaklaşık %71 iken 2020'de %62'ye gerilemiştir. Kadınların NEET'ler içindeki payı özellikle pandemi döneminde dikkate değer bir düzeyde (%6 puan) azalmıştır. TÜİK (2022)'ye göre bu dönemde istihdam edilen kadınların oranında yaşanan düşüşe kıyasla istihdam edilen erkeklerin oranında daha büyük bir düşüş yaşanmıştır. Buna bağlı olarak istihdam edilen bireyler arasında kadınların payı arttığından, NEET'ler içinde kadınların payı azalmıştır.

NEET'ler genel olarak aktif ve pasif olmak üzere iki alt grupta incelenmektedir. Aktif NEET'ler, çalışmıyor ve çalışmaya hazır ve aktif bir biçimde iş arayan gençler arasından anketten önceki dört hafta içinde herhangi bir eğitim almamış ve şu anda herhangi bir eğitim almayan aktif nüfustur. Pasif NEET'ler ise anketten önceki dört hafta içinde herhangi bir eğitim almamış ve şu anda herhangi bir eğitim almayan pasif nüfustur.

YADA (2021)'e göre aktif NEET statüsünde olan gençler çalışmamasına ve eğitimde olmamasına rağmen bulundukları konumdan kurtulmaya gayret etmektedir. Bu grupta yer alan gençler aktif bir biçimde iş aramakta veya eğitim alma hazırlığında olabilirler. Pasif NEET'ler ise içinde bulundukları durumdan kurtulma niyetinde değildir ve bunun için bir gayret göstermemektedir. Çoğu genç, imkansızlıklar ve sosyal engellerin bir neticesi olarak bu grupta yer alırken bazı gençler için bu grubun üyesi olmak bir tercihtir. Bu grupta daha çok sağlık sorunları, bireysel ve ailevi sorumluluklarından dolayı eğitim alma ve çalışma fırsatı bulamayan gençler yer almaktadır.

Şekil 5'te kadınlar için aktif ve pasif NEET'lerin payı yer almaktadır.

Şekil 5: 15-24 Yaş Aralığındaki Kadınlar İçin Aktif ve Pasif NEET'lerin Payı

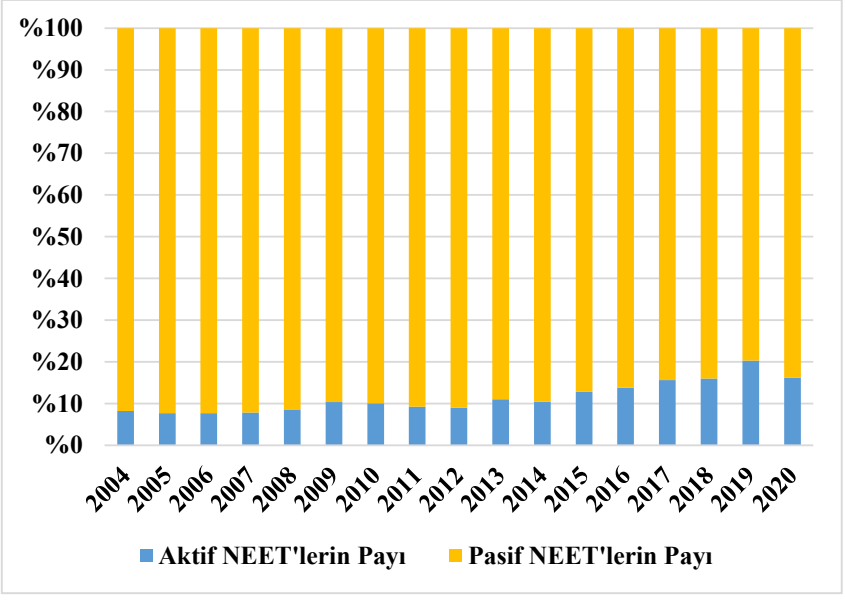

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

Kadınlar arasında NEET'lerin çok önemli bir kısmı pasif NEET'lerden oluşmaktadır. Buradan toplumsal ve/veya ekonomik nedenlerden ötürü genç kadınların çoğunun içinde bulundukları durumdan kurtulamadıkları ve mevcut duruma alışmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. 2004'te kadın NEET'ler içinde pasif NEET'lerin payı %8,2 iken bu oran 2 kat artış göstererek 2020 yılında %16,2'ye kadar yükselmiştir. Bu, zaman içinde genç kadınların mevcut durumlarından kurtularak işgücü piyasasında daha fazla yer aldığını ve eğitime katıldığını gösteren olumlu bir gelişme olsa da hala onların önemli bir çoğunluğunun işgücü piyasası dışında olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Şekil 6'da erkekler için aktif ve pasif NEET'lerin payı yer almaktadır.

Şekil 6: 15-24 Yaş Aralığındaki Erkekler İçin Aktif ve Pasif NEET'lerin Payı

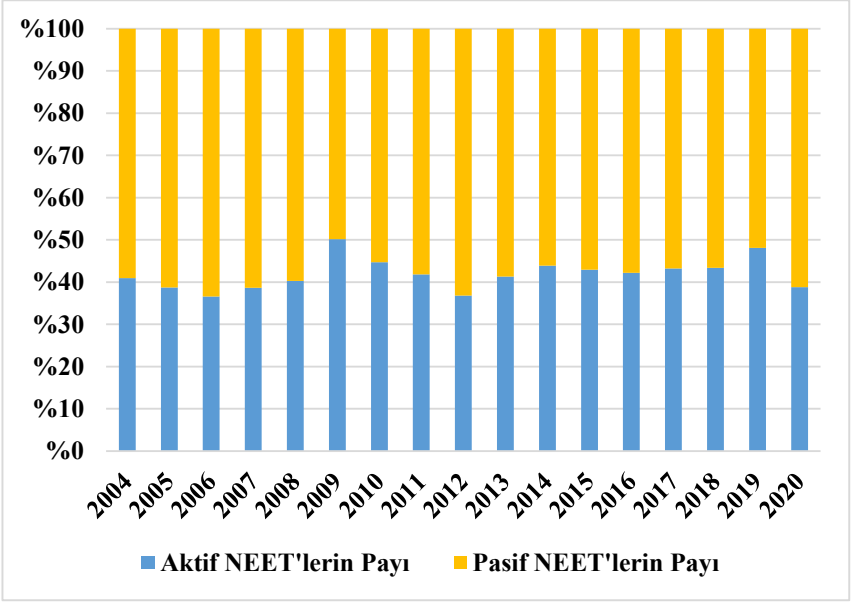

Kaynak: 2004-2020 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır.

Erkekler için aktif NEET'lerin payı kadınlarınkine göre çok daha yüksektir. Bu, kadınlara kıyasla erkeklerin mevcut durumlarından kurtulmaya daha fazla niyetli olduğu ve daha çok çaba harcadığı anlamına gelmektedir. Buna ilaveten zaman içinde genç erkekler için aktif ve pasif NEET'lerin payında genç kadınlar da olduğu gibi belirgin bir eğilim gözlenememiş olup aktif ve pasif NEET'lerin payında dalgalanmalar yaşandığı görülmüştür. İncelenen dönemde genellikle pasif NEET'lerin oranının aktif NEET'lerin oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç erkekler için en yüksek aktif NEET oranına ise %50 ile küresel krizin etkilerinin hissedildiği 2009'da ve %48 ile 2019'da rastlanmıştır.

4. Veri, Yöntem ve Bulgular

4.1. Veri Seti

Bu çalışmada NEET statüsünde olmanın belirleyicileri, TÜİK tarafından derlenen 2018 yılı Hanehalkı İşgücü Araştırması'ndan (HİA) elde edilen veriler kullanılarak analiz edilmiştir. HİA, 15 ve yukarı yaştaki kurumsal olmayan nüfus ile ilgili işgücü durumu, istihdam durumu ve işsizlik gibi işgücü piyasasına ilişkin bilgilerin yanı sıra yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi bireysel bilgileri de içermektedir.

Birleşmiş Milletler (UN)'e göre 15-24, Eurostat ve OECD'ye göre 15-29 yaş arasındaki bireyler genç olarak tanımlanmaktadır. TÜİK ise UN'ye benzer

şekilde 15-24 yaş arasındaki bireyleri genç olarak tanımlayarak NEET'lerin sayısını ve oranını bu yaş aralığı için hesaplamaktadır. Bu çalışmada da TÜİK ile aynı doğrultuda 15-24 yaş aralığındaki bireyler genç olarak kabul edilmiş olup örneklem bu yaş aralığındaki genç bireyleri kapsamaktadır.

Ekonometrik analizde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Ekonometrik Analizde Kullanılan Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	**Pay (%) veya Ortalama**
Bağımlı Değişken	
NEET	23,79
Bağımsız Değişkenler	
Yaş (ref: 15-19)	
20-24	42,17
Cinsiyet (ref: Erkek)	
Kadın	50,27
Eğitim Seviyesi (ref: Bir okul bitirmeyen)	
İlkokul	1,82
Ortaokul veya İlköğretim	55,57
Genel Lise	14,10
Mesleki veya Teknik Lise	13,76
Üniversite ve Üzeri	9,32
Medeni Durum (ref: Evli Değil)	
Evli	12,00
Hanehalkı Sorumlusu (ref: HH Sorumlusu Değil)	
HH Sorumlusu	2,83
Hanehalkında Çalışan Kişi Sayısı (ref: 0)	
1	36,04
2	29,27
3 ve üzeri	22,43
Hanehalkı Büyüklüğü	4,83
Bölge (ref: Marmara)	
Ege	9,87
Akdeniz	11,09
Karadeniz	10,47
İç Anadolu	17,36
Doğu Anadolu	16,30
Güneydoğu Anadolu	13,55

Not: 2018 HİA'dan yazarın hesaplamalarıdır. Bağımsız değişkenlerin yanında yer alan "ref" açıklaması değişkenler için tanımlanan referans kategorileri ifade etmektedir.

Bağımlı değişken olarak bireyin NEET olma durumunu gösteren NEET değişkeni kullanılmıştır. Yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, medeni durum, hanehalkı sorumlusu, hanehalkında çalışan kişi sayısı, hanehalkı büyüklüğü ve bölge değişkenleri ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bu değişkenlerden yalnızca hanehalkı büyüklüğü değişkeni sürekli bir değişken iken diğer tüm değişkenler kategorik değişkendir[1].

Örneklemin yapısı incelendiğinde, örneklemin %23,8'i NEET'lerden oluşmaktadır. Örneklem içinde 20-24 yaş aralığında bulunan gençlerin oranı %42,2 iken kadınlar örneklemin yarısını oluşturmaktadır. Örneklemin yarısından fazlası ortaokul ve ilköğretim mezunu gençleri kapsamaktadır. Genç bireylerin %12'si evli ve sadece %2,8'i hanehalkı sorumlusudur. Hanehalkında çalışan kişi sayısı 1 olanlar örneklemin %36'sını oluşturmaktadır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü ise ortalama 4,8 civarındadır. Bölgeye göre ise örneklemden en yüksek payı %21 ile Marmara bölgesi almaktadır.

4.2. Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada NEET statüsünde olma olasılığını belirleyen faktörler standart Probit model ile tahmin edilmiştir.

Bağımlı değişkenin 0 ve 1 gibi iki değer aldığı durumda kullanılan regresyon modellerinden biri Probit modelidir. Probit model, Cameron ve Trivedi (2009)'a göre aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

$$y^{*} = x'\beta + u \tag{1}$$

1 nolu denklemde y^{*} gözlenemeyen bir bağımlı değişkendir. x açıklayıcı değişken vektörünü, β açıklayıcı değişkenlere ilişkin katsayıları ve u hata terimini temsil etmektedir.

$$y = \begin{cases} 1 \;\; eğer\, y^{*} > 0 \\ 0 \;\; eğer\, y^{*} \leq 0 \end{cases} \tag{2}$$

y^{*} gözlenememesine rağmen, 2 nolu denklemdeki koşullar altında y bağımlı değişkeni 1 ve 0 değerlerini alacak şekilde gözlenebilir hale gelmektedir. Burada y birey NEET statüsünde ise 1 değilse 0 değerini alan gözlenen bağımlı değişkendir.

1 Bu çalışmanın bir kısıtı olarak, HİA'da bireylerin sağlık durumuna ilişkin bilgiler bulunmadığından genç bireylerin sağlık durumu bu analizde dikkate alınamamıştır. Tüm gençlerin ebeveynlerine ilişkin bilgilere de ulaşılamadığından ebeveynlerle ilgili faktörler de göz ardı edilmek zorunda kalınmıştır. Son olak HİA'da 15 yaşından küçük çocukların sayısı belirtilmediği ve kır-kent ayrımı 2014 HİA'dan itibaren yapılmadığı için çocuk sayısı ve yerleşim yeri aze dahil edilememiştir.

1 ve 2 nolu denklemler kullanılarak 3 nolu denkleme ulaşılmıştır.

$$Pr\,(y = 1) = Pr\,(x'\,\beta + u > 0) = Pr\,(-u < x'\,\beta) = F\,(x'\,\beta) \quad (3)$$

3 nolu denklemde bireyin NEET statüsünde olma olasılığı tanımlanmıştır. Bu denklem aynı zamanda $-u$ nun kümülatif dağılım fonksiyonunu vermektedir. Burada u standart normal dağılım sergilediğinde 3 nolu denklem probit modelini gösterir. Probit modelinde tahmin edilen katsayıları yorumlanırken, kolaylık açısından genellikle marjinal etkiler kullanılmakta olduğundan bu çalışmada da tahmin edilen katsayılara ilişkin marjinal etkiler yorumlanmıştır.

Tablo 2'de Probit model tahmininden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2: NEET Statüsünde Olma Olasılığının Belirleyenleri

Değişkenler	**Marjinal Etkiler**		
	Tüm	**Kadın**	**Erkek**
Yaş (ref: 15-19)			
20-24	0,066***	0,073***	0,056***
	(0,004)	(0,006)	(0,005)
Cinsiyet (ref: Erkek)			
Kadın	0,076***		
	(0,003)		
Eğitim Seviyesi (ref: Bir okul bitirmeyen)			
İlkokul	-0,197***	-0,172***	-0,224***
	(0,014)	(0,021)	(0,020)
Ortaokul veya İlköğretim	-0,373***	-0,380***	-0,361***
	(0,009)	(0,012)	(0,013)
Genel Lise	-0,309***	-0,291***	-0,322***
	(0,009)	(0,013)	(0,014)
Mesleki veya Teknik Lise	-0,245***	-0,229***	-0,257***
	(0,010)	(0,013)	(0,014)
Üniversite ve Üzeri	-0,206***	-0,191***	-0,205***
	(0,010)	(0,014)	(0,015)
Medeni Durum (ref: Evli Değil)			
Evli	0,171***	0,271***	-0,022**
	(0,006)	(0,009)	(0,010)
Hanehalkı Sorumlusu (ref: HH Sorumlusu Değil)			
HH Sorumlusu	-0,322***	-0,322***	-0,123***
	(0,013)	(0,031)	(0,017)

Hanehalkında Çalışan Kişi Sayısı (ref: 0)			
1	-0,104***	-0,064***	-0,153***
	(0,005)	(0,007)	(0,008)
2	-203***	-0,176***	-0,238***
	(0,006)	(0,008)	(0,008)
3 ve üzeri	-0,303***	-0,279***	-0,328***
	(0,005)	(0,008)	(0,008)
Hanehalkı Büyüklüğü	0,026***	0,032***	0,023***
	(0,001)	(0,001)	(0,001)
Bölge (ref: Marmara)			
Ege	0,013**	0,018**	0,008
	(0,005)	(0,008)	(0,007)
Akdeniz	0,017***	0,037***	-0,002
	(0,005)	(0,008)	(0,006)
Karadeniz	0,019***	0,005	0,032***
	(0,005)	(0,008)	(0,007)
İç Anadolu	0,008*	0,022***	-0,006
	(0,004)	(0,007)	(0,006)
Doğu Anadolu	0,049***	0,075***	0,022***
	(0,005)	(0,007)	(0,006)
Güneydoğu Anadolu	0,054***	0,082***	0,025***
	(0,005)	(0,008)	(0,006)
Pseudo R2	0,2307	0,2418	0,1719
N	69809	35096	34713

Not: ***, ** ve * sırası ile %1, %5 ve %10 seviyesinde istatistiki bakımdan anlamlılık düzeylerini, parantez içindeki değerler robust standart hataları ifade etmektedir.

Bağımsız değişkenlerin NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki etkileri incelendiğinde, literatürdeki çalışmalarla uyumlu bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Yaş ilerledikçe NEET olma olasılığının arttığı ortaya çıkmıştır. 15-19 yaş aralığındaki bireylere kıyasla 20-24 yaş aralığındaki bireylerin NEET olma olasılığı %6,6 düzeyinde daha yüksek bulunmuştur. Kadınlar ve erkekler için yaş değişkeninin marjinal etkisi sırası ile %7,3 ve %5,6 değerini almıştır. Beklendiği gibi cinsiyet ile NEET statüsünde olma olasılığı arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Erkeklere göre kadınların NEET statüsünde olma olasılığının %7,6 oranında daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Eğitim düzeyi vNEET statüsünde olma olasılığı arasında ters U şeklinde anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Daha spesifik olarak bir okul bitirmeyenlere göre ilkokul, ortaokul veya ilköğretim, genel lise, mesleki veya teknik lise, üniversite ve üzeri diğer dereceye sahip olanların NEET statüsünde olma olasılığı sırası ile %19,7, %37,3, %30,9, %24,5 ve %20,6 daha yüksek bulunmuştur. Açık bir şekilde görüleceği üzere en düşük eğitim seviyesine sahip gençlere kıyasla daha yüksek eğitim düzeyine sahip gençlerin NEET statüsünde olma olasılığı daha düşüktür fakat eğitim düzeyinin NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki azaltıcı etkisinin büyüklüğü belirli bir eğitim düzeyinden (ortaokul veya ilköğretim) sonra azalmaya başlamaktadır. Bu bulgu daha öncede bahsedildiği üzere, üniversite ve üzeri bir dereceye sahip bireylerin her zaman en düşük NEET statüsünde olma olasılığına sahip olmayacağı görüşünü desteklemektedir. Kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı incelendiğinde ise eğitim düzeyi ve NEET statüsünde olma olasılığı arasında yine benzerler sonuçlara ulaşılmıştır.

Medeni durumun da NEET statüsünde olma olasılığını anlamlı bir şekilde etkilediği görülmüştür. Evli olmayanlara göre evlilerin NEET statüsünde olma olasılığı %17,1 düzeyinde daha yüksek bulunmuştur. Ancak medeni durumun NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kadınlar için evli olmak NEET statüsünde olma olasılığını %27,1 gibi önemli bir oranda artırırken erkekler için evli olmak NEET statüsünde olma olasılığını %2,2 oranında azaltmaktadır. Daha öncede ifade edildiği gibi kadınlar için evlilik, hane içi ücretsiz emek yükünün artmasına neden olduğundan NEET statüsünde olma olasılığını büyük oranda artırmaktadır.

Gençlerin hanehalkı sorumlusu olmasının NEET statüsünde olma olasılığını azalttığı ortaya çıkmıştır. Hanehalkı sorumlusu olmayan gençlere göre hanehalkı sorumlusu olan gençlerin NEET statüsünde olma olasılığı %32,2 oranında daha düşük bulunmuştur. Kadınlar ve erkeler için de aynı yönde bir etki bulunmuş fakat marjinal etkinin büyüklüğü erkeklere göre kadınlarda %20 puan daha düşük çıkmıştır.

Hanehalkında çalışan kişi sayısı ve hanehalkı büyüklüğü gibi haneye ilişkin özelliklerin de yine NEET statüsünde olma olasılığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Hanehalkı gelirinin bir göstergesi olarak kullanılan hanede çalışan kişi sayısı ile NEET statüsünde olma olasılığı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hanede çalışan kişi sayısı 0 olan bir hanede yaşayanlara göre hanede çalışan kişi sayısı 1, 2, 3 ve üzeri olan bir hanede yaşayanların NEET statüsünde olma olasılığı sırası ile %10,4, %20,3 ve %30,3 daha yüksek bulunmuştur. Buna ilaveten kadınlar göre erkekler için bu değişkenin

marjinal etkisinin daha büyük olduğu görülmüştür. Buna göre aile bireylerinin çalışma durumu, kadınlardan çok erkeklerin NEET statüsünde olma durumunu etkilemektedir. Hanehalkı büyüklüğünün hem tüm örneklem hem de kadın ve erkekler için NEET statüsünde olma olasılığını sınırlı düzeyde ve pozitif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Hanehalkı büyüklüğündeki bir kişilik artışın NEET statüsünde olma olasılığını tüm örneklem için %2,6, kadınlar ve erkekler içinse sırası ile %3,2 ve %2,3 düzeyinde artırdığı bulunmuştur.

Coğrafi özelliklerin NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki etkisini kontrol etmek için kullanılan bölge değişkeninin de NEET statüsünde olma olasılığı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Marmara bölgesinde yaşayan gençlere göre Ege, Akdeniz, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan gençlerin NEET statüsünde olma olasılığı sırası ile %1,3, %1,7, %1,9, %4,9 ve %5,4 daha yüksektir. Kadınlar ve erkekler için bölgenin NEET statüsünde olma üzerindeki etkisi ele alındığında, özellikle doğu bölgelerinde yaşayan kadınların NEET statüsünde olma olasılığının daha da yükseldiği görülmüştür. Bu bulgu, diğer bölgelere göre doğu bölgelerinde yaşayan kadınların daha erken yaşlarda evlenmesi ve daha muhafazakâr ailelerde yaşaması ile açıklanabilmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada cinsiyet bağlamında 2004-2020 döneminde 15-24 yaş aralığındaki gençlerin istihdam, örgün ve mesleki eğitim durumları, aktif ve pasif NEET dağılımlarının seyri ve 2018 yılı için Türkiye'de gençlerin NEET statüsünde olmasını belirleyen faktörler araştırılmıştır.

2004-2020 döneminin başında 15-24 yaş aralığındaki gençlerin çoğunluğunu NEET'lerin, bu dönemin sonunda ise NEBET'lerin oluşturduğu ortaya çıkmıştır. İncelenen dönemin başından 2016'ya kadar NEET oranının azaldığı ve bu tarihten sonra çok düşük düzeyde de olsa tekrardan artışa geçtiği ve bu artışın pandemi döneminde hızlandığı görülmüştür. Pandeminin ne istihdamda ne de eğitimde olanların oranı üzerinde olumsuz etkiler yarattığı özellikle de bu etkinin erkeklerde çok daha baskın olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında, pandemi döneminde yaşanan istihdam düşüşünden ve işsizlik artışından erkeklerin daha çok etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra NEET oranında görülen düşüşün erkeklere kıyasla kadınlar için çok daha belirgin olduğu ortaya çıkmıştır. NEET oranında gözlenen bu düşüşe rağmen incelenen dönemin sonunda her üç genç kadından birinin hala NEET statüsünde olduğu görülmüştür.

2004-2020 döneminde NEBET oranında önemli bir artış gözlenmiştir. Bu dönemin başında istihdam edilmeyen fakat örgün ve mesleki eğitime katılan erkeklerin oranı istihdam edilmeyen fakat örgün ve mesleki eğitime katılan kadınların oranından daha yüksek iken bu dönemin sonunda istihdam edilmeyen fakat örgün ve mesleki eğitime katılan kadınların oranının istihdam edilmeyen fakat örgün ve mesleki eğitime katılan erkeklerin oranının üzerine çıktığı görülmüştür. Buna göre incelenen dönemde politika yapıcılar tarafından geliştirilen eğitim politikalarının kadınların örgün ve mesleki eğitime katılımlarını önemli ölçüde artırdığı ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde gözlenen diğer önemli bir değişim ise hem kadınlar hem de erkekler için EET oranında yaşanan artıştır. Bu dönemde gençler için hem istihdamda hem de örgün ve mesleki eğitimde olanların oranındaki artış, işgücü piyasasındaki yarı zamanlı işlerin, geçici sürekli işlerin ve son yıllarda uzaktan çalışma gibi esnek çalışma koşullarının yaygınlaşması ile açıklanabilmektedir.

İncelenen dönemde ENET oranının hem erkekler hem de kadınlar için azaldığı belirlenmiştir. Zaman içinde istihdam edilen fakat örgün ve mesleki eğitime katılmayan gençlerin oranının azalması, zorunlu eğitimin süresinin uzaması, yükseköğretime alınan öğrenci sayısının artırılması, eğitimin açıktan sürdürülme imkanının tanınması ve yaygınlaştırılması ve işgücü piyasasında gençlerin karşılaştıkları zorlukların artması gibi faktörlere bağlanabilmektedir.

2004-2020 döneminde cinsiyete göre aktif ve pasif NEET'lerin payı incelendiğinde, kadınların büyük bir çoğunluğunun pasif NEET'lerden oluştuğu, erkekler içinse aktif ve pasif NEET'lerin payının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, NEET kadınların önemli bir kısmının içinde bulundukları durumdan kurtulamadıkları ya da kurtulmaya gönüllü olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ancak NEET kadınların büyük bir çoğunluğu çocuk ve yaşlı bakımı, ev işleri ve diğer ailevi nedenlerden dolayı mevcut durumlarından istem dışı kurtulma çabası gösterememektedir. Buna ilaveten zaman içinde kadınlar için aktif NEET'lerin payında artışlar yaşandığı, erkekler içinse belirgin bir eğilimin olmadığı görülmüştür. Bu da aslında kadınların mevcut durumlarından hoşnut olmadıkları ve zamanla içinde bulundukları durumdan kurtulma eğiliminde olduklarını göstermiştir.

Türkiye'de bireysel, hanehalkı ve coğrafi özelliklerin NEET statüsünde olma olasılığı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bireysel özelliklerin etkileri incelendiğinde, gençler arasında ileri yaşta olanların ve kadınların NEET statüsünde olma olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Eğitim seviyesi ile NEET statüsünde olma olasılığı arasında ise ters U şeklinde bir ilişkiye ulaşılmıştır.

Diğer bir ifade ile eğitim seviyesinin NEET olma olasılığı üzerindeki azaltıcı etkisi başlangıçta artarken belirli bir eğitim seviyesinden sonra azalamaya başlamıştır. Medeni durumun NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Evli olamayanlara göre evli kadınların NEET statüsünde olma olasılığı daha yüksekken erkeklerde ise tam tersi bir etkiye ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra gençler arasında hanehalkı sorumlularının NEET statüsünde olma olasılığının daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Hanehalkı özelliklerinin NEET statüsünde olma olasılığı üzerindeki etkileri ele alındığında, hanehalkı gelirini temsilen kullanılan hanede çalışan birey sayısındaki artışın NEET statüsünde olma olasılığını azalttığı görülmüştür. Hanehalkı büyüklüğü ile NEET statüsünde olma olasılığı arasında ise pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır. Coğrafi özelliklerin NEET statüsünde olma olasılığı üzerinde sınırlı düzeyde bir etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Hem erkekler hem de kadınlar için Marmara bölgesinde yaşayanlara kıyasla Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayanların NEET statüsünde olma olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Buna ilaveten doğu bölgelerinde yaşayan erkeklere kıyasla doğu bölgelerinde yaşayan kadınların NEET statüsünde olma olasılığının daha da yüksek düzeylerde olduğu görülmüştür.

Gençler arasında NEET'lerin azaltılmasına yönelik politikalar oluşturulurken öncelikle NEET'lerin farklılaşan yapısının ve isteklerinin dikkate alınması gerekmektedir. NEET'lerin önemli bir çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, kadınların istihdama ve eğitime katılımını artırmada çocuk ve yaşlı bakımına yönelik ücretsiz kreş desteği ve evde bakım hizmetinin sağlanması oldukça önemlidir. Yoksul hanelerde yaşayan gençlerin maddi imkansızlıklardan ötürü eğitime erişememesinin önüne geçmek ve yarıda kalan eğitimlerine devam etmelerini sağlamak için burs imkanlarının sunulması NEET'lerin azaltılmasına yönelik uygulanabilecek diğer bir politikadır. İşgücü piyasasında engelliler ve kadınlar gibi bazı gruplara karşı yapılan ayrımcılıkların ortadan kalkmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, NEET'lerin sayısının azalmasını sağlayacak politikalar arasında yer alabilir. Buna ilaveten NEET'lerin sayısını azaltmak isteyen politika yapıcılar, çalışma ortamlarını ve eğitim kurumlarını gençlerin sağlık ve engellik durumlarını dikkate alacak şekilde dizayn edebilir. Uzun süredir NEET statüsünde olan bireylerin istihdama ve eğitime katılması için cesaretlendirilmesini sağlayacak psikolojik desteklerin verilmesi, bireylerin

içinde bulunduğu durumdan kurtulmalarını sağlayarak NEET sayısının düşmesine katkıda bulunabilir.

Kaynakça

Alfani, F., Clementi, F., Fabiani, M., Molini, V., & Valentini, E. (2020). Once NEET, Always NEET? A Synthetic Panel Approach to Analyze the Moroccan Labor Market. *World Bank Policy Research Working Paper*, (9238).

Alvarado, A., Conde, B., Novella, R., & Repetto, A. (2020). NEETs in Latin America and the Caribbean: Skills, aspirations, and information. *Journal of International Development*, *32*(8), 1273-1307.

Assmann, M. L., & Broschinski, S. (2021). Mapping young NEETs across Europe: Exploring the institutional configurations promoting youth disengagement from education and employment. *Journal of Applied Youth Studies*, *4*(2), 95-117.

Avagianou, A., Kapitsinis, N., Papageorgiou, I., Strand, A. H., & Gialis, S. (2022). Being NEET in youthspaces of the EU South: a post-recession regional perspective. *YOUNG*, *30(5)*, 425–454.

Bardak, U., Maseda, M. R., & Rosso, F. (2015). Young People Not in Employment, Education or Training (NEET): An Overview in ETF Partner Countries. *European Training Foundation*.

Barnes, M., Brown, V., Parsons, S., Ross, A., Schoon, I., & Vignoles, A. (2012). Intergenerational transmission of worklessness: evidence from the Millennium Cohort and the Longitudinal Study of Young People In England. *Centre for Analysis of Youth Transitions, London. From: https://www. gov. uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/183328/DFERR234. pdf*. Erişim Tarihi: 03.06.2022.

Becker, G. S. (1994). Human capital revisited. In *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, Third Edition* (pp. 15-28). The University of Chicago Press.

Benotsmane, R. & Stoeffler, Q. (2022). Understanding female 'not in employment, education or training' (NEET) in Turkey. VI. Anadolu International Conference on Economics. https://econanadolu.com/papers/Benotsmane_Stoeffler_Understanding_F.pdf. Erişim Tarihi: 03.06.2022.

Buğra, A. (2018). Social policy and different dimensions of inequality in Turkey: a historical overview. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, *20*(4), 318-331.

Caroleo, F. E., Rocca, A., Neagu, G., & Keranova, D. (2022). NEETs and the Process of Transition From School to the Labor Market: A Comparative Analysis of Italy, Romania, and Bulgaria. *Youth & Society, 54(2)*, 109-129.

Caroleo, F. E., Rocca, A., Mazzocchi, P., & Quintano, C. (2020). Being NEET in Europe before and after the economic crisis: An analysis of the micro and macro determinants. *Social Indicators Research*, *149*(3), 991-1024.

Cameron, C. A., & Trivedi, P. K. (2009). Microeconometrics using Stata. A Stata Press Publication. StataCorp LP, College Station, Texas.

De Luca, G., Mazzocchi, P., Quintano, C., & Rocca, A. (2020). Going behind the high rates of NEETs in Italy and Spain: The role of early school leavers. *Social Indicators Research*, *151*(1), 345-363.

Dinçer, M. A., & Erten, B. (2015). *An Early Assessment of Extension of Compulsory School Attendance in Turkey: Evidence from a Natural Experiment*. Working paper.

Erdoğan, E., Yentürk, N., Akyüz, A. A., Kurtaran, Y., Yurttagüler, L., Dursun, K., & Oy, B. (2017). Being a NEET in Turkey: Determinants and consequences. *Power*, *2*.

Erten, B., & Keskin, P. (2019). Compulsory schooling for whom? The role of gender, poverty, and religiosity. *Economics of Education Review*, *72*, 187-203.

Eurofound (2012). NEETs – *Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Eurostat, Youth – Overview, https://ec.europa.eu/eurostat/web/youth#:~:text=This%20section%20gathers%20statistics%20from,for%20others%20by%20individual%20age. Erişim Tarihi: 06.11.2022.

Eurostat (2022). Young people neither in employment nor in education and training (NEET), by sex and age-quarterly data. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_NEET_Q__custom_3775856/default/table?lang=en. Erişim tarihi: 6.11.2022.

Flisi, S., Goglio, V., Meroni, E. C., & Vera-Toscano, E. (2015). School-to-work transition of young individuals: what can the ELET and NEET indicators tell us. *Joint Research Center Technical Report, EUR27219*.

Ghignoni, E., Croce, G., & d'Ambrosio, A. (2019). University dropouts vs high school graduates in the school-to-work transition: Who is doing better?. *International Journal of Manpower*, *40(3)*, 449-472.

Guido, C. (2015). Young people in transitions: Conditions, indicators and policy implications. To NEET or not to NEET?. In *Youth and the Crisis* (pp. 272-287). Routledge.

Kalkınma Analitiği Araştırma ve Eğitim Derneği (2020). Gençliğin Gücünü Harekete Geçirmek: Türkiye'de Eğitimde ve İstihdamda Olmayan Gençler (NEET) Üzerine Bir İnceleme & Gençlerin Aktif Katılımını Teşvik Eden Politika ve Sivil Toplum Modelleri, https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/gencligin-gucunu-harekete-gecirmek. Erişim Tarihi: 06.11.2022.

Kılıç, Y. (2014). Young people in Turkey who are not in education, employment or training (NEET). *Egitim ve Bilim*, *39*(175), 121-135.

Lüküslü, D., & Çelik, K. (2022). Gendering the NEET category: young NEET women in Turkey. *Turkish Studies*, *23*(2), 200-222.

Malo, M. Á., Mussida, C., Cueto, B., & Baussola, M. (2021). Being a NEET before and after the Great Recession: persistence by gender in Southern Europe. *Socio-Economic Review*, 1-21.

Mascherini, M. (2019). Origins and future of the concept of NEETs in the European policy agenda. In *Youth Labor in Transition* (pp. 503-529). Oxford University Press.

Mussida, C., & Sciulli, D. (2018). Labour market transitions in Italy: The case of the NEET. In *European youth labour markets* (pp. 125-142). Springer, Cham.

Odoardi, I. (2020). Can parents' education lay the foundation for reducing the inactivity of young people? A regional analysis of Italian NEETs. *Economia Politica*, *37*(1), 307-336.

Quintano, C., Mazzocchi, P., & Rocca, A. (2018). The determinants of Italian NEETs and the effects of the economic crisis. *Genus*, *74*(1), 1-24.

Rocca, A., Neagu, G., & Tosun, J. (2022). School-Work-Transition of NEETS: A Comparative Analysis of European Countries. *Youth & Society*, *54*(2), 130-152.

Rodriguez-Modroño, P. (2019). Youth unemployment, NEETs and structural inequality in Spain. *International Journal of Manpower*. *40(3)*, 433-448.

Salvà-Mut, F., Tugores-Ques, M., & Quintana-Murci, E. (2018). NEETs in Spain: an analysis in a context of economic crisis. *International Journal of Lifelong Education*, *37*(2), 168-183.

Susanlı, Z. B. (2016). Understanding the NEET in Turkey. *Eurasian Journal of Economics and Finance*, *4*(2), 42-57.

Terkoğlu, Ö. İ., & Memiş, E. (2022). Impact of elderly care on "sandwiched-generation" women in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, *66*, 88-121.

TÜİK (2022). İşgücü İstatistikleri, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1. Erişim Tarihi: 06.11.2022.

United Nations. Definition of Youth, https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf. Erişim Tarihi: 06.11.2022.

Yalçıntaş, A., & Akkaya, B. (2019). Türkiye'de akademik enflasyon: "her ile bir üniversite politikası" sonrasında Türk yükseköğretim sistemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *74*(3), 789-810.

Yaşama Dair Vakıf (2021). Türkiye'de Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NEET) Gençlerin İhtiyaçları, Problemleri, Gelecekten Beklentileri, https://yada.org.tr/yayinlar/turkiyede-ne-egitimde-ne-istihdamda-neet-genclerin-ihtiyaclari-problemleri-gelecekten-beklentileri/. Erişim Tarihi: 06.11.2022.